

QUYỀN HƯỞNG DỤNG KHÔNG HOÀN HẢO TRONG TƯ PHÁP LA MÃ VÀ SỰ VẬN DỤNG CHO PHÁP LUẬT VIỆT NAM

NGUYỄN THỊ PHƯƠNG HẢI*

Tóm tắt: Bộ luật Dân sự (BLDS) năm 2015 đã ghi nhận và quy định về quyền hưởng dụng nhưng chủ yếu là các quy định hướng tới quyền hưởng dụng hoàn hảo (hay quyền hưởng dụng thông thường) mà chưa có quy định về quyền hưởng dụng không hoàn hảo. Đây là điểm còn bất cập, thiếu sót trong quy định của BLDS năm 2015. Việc nghiên cứu về quyền hưởng dụng không hoàn hảo trong luật tư La Mã sẽ định hướng để vận dụng, bổ sung các quy định về quyền hưởng dụng không hoàn hảo nhằm hoàn thiện quy định của BLDS năm 2015 về quyền hưởng dụng.

Từ khóa: Tài sản, quyền hưởng dụng, quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Ngày nhận bài: 24/5/2023; Biên tập xong: 12/6/2023; Duyệt đăng: 20/6/2023

IMPERFECT USUFRUCT RIGHT IN ROMAN LAW AND ITS APPLICATION TO VIETNAMESE LAW

Abstract: That the 2015 Civil Code has provisions on perfect usufruct right (ordinary usufruct right) but not imperfect usufruct right is a shortcoming. The study of imperfect usufruct right in Roman law will orient to apply and supplement the provisions on imperfect usufruct right in the 2015 Civil Code.

Keywords: Property, usufruct right, imperfect usufruct right

Received: May 24th, 2023; **Editing completed:** Jun 12th, 2023; **Accepted for publication:** Jun 20th, 2023

1. Khái quát về quyền hưởng dụng không hoàn hảo trong tư pháp La Mã

Quyền hưởng dụng (trong thuật ngữ La tinh còn gọi là Usufruct) được biết đến từ thời kỳ luật La Mã. Nguồn gốc hình thành của quyền hưởng dụng được các nhà nghiên cứu luật La Mã cho rằng xuất phát từ sự đảm bảo quyền lợi của người phụ nữ (cụ thể là người vợ) trong gia đình¹. Trong xã hội La Mã với chế độ gia đình phụ hệ thì chỉ có người đàn ông (cụ thể là người chồng) trong gia đình là người có quyền tuyệt đối và quyết định mọi vấn đề, trong đó có các vấn đề về tài sản của gia đình. Khi người chồng chết thì tài sản của gia đình sẽ được cha truyền con nối và chỉ có những người con trai được sở hữu tài sản đó. Do đó, nhằm đảm bảo cho người vợ khi còn sống được sử dụng,

khai thác tài sản của gia đình để đáp ứng nhu cầu duy trì cuộc sống thì người chồng trước khi chết thường để lại di chúc trao cho người vợ có quyền hưởng dụng tài sản của mình. Sau khi người chồng chết, những người con sẽ trở thành chủ sở hữu của tài sản và người vợ có quyền hưởng dụng những tài sản đó. Khi quyền hưởng dụng được xác lập, những người con không có quyền cản trở người vợ được khai thác tài sản và hưởng hoa lợi, lợi tức phát sinh từ tài sản, đồng thời vẫn đảm bảo duy trì tài sản của gia đình theo chế độ cha truyền con nối. Ngay từ thời kỳ xuất hiện quyền hưởng dụng với tư cách là một quyền năng pháp lý dưới khía cạnh luật tư La Mã, nội dung của quyền được hiểu là: Chủ sở hữu của tài sản đã được xác lập quyền hưởng dụng thì chủ sở hữu

* Email: Haiiphuong2606@gmail.com

¹ Xem: Dernburg G.Pandekty, *Luật gia đình và thừa kế*, tập III, tr.259, Nxb. Sách pháp lý "Pravo", 1911.

Thạc sĩ, Giảng viên Khoa Pháp luật dân sự và Kiểm sát dân sự, Trường Đại học Kiểm sát Hà Nội

chỉ còn giữ lại cho mình quyền định đoạt đối với tài sản, còn quyền sử dụng tài sản và hưởng lợi ích từ tài sản sẽ thuộc về người có quyền hưởng dụng².

Xuất phát từ nội dung, bản chất của quyền hưởng dụng, người La Mã đã đưa ra khái niệm quyền hưởng dụng như sau: *Quyền hưởng dụng là quyền sử dụng vật và thu hoa lợi từ vật nhưng phải giữ nguyên được sự toàn vẹn về vật chất của vật*³. Như vậy, theo quan điểm của người La Mã, khi quyền hưởng dụng được xác lập trên vật thì chủ thể có quyền hưởng dụng được khai thác công dụng của vật và được hưởng hoa lợi phát sinh từ vật. Chủ thể có quyền hưởng dụng sẽ được xác lập quyền sở hữu đối với hoa lợi phát sinh từ vật nhưng khi khai thác vật phải đảm bảo giữ nguyên tình trạng vật chất của vật. Qua đó có thể thấy rằng, ngay từ khi quyền hưởng dụng được hình thành, quyền hưởng dụng được xác lập trên những tài sản không tiêu hao, bởi nếu áp dụng cả với tài sản tiêu hao thì khi khai thác tài sản đó sẽ không thể giữ nguyên được tình trạng vật chất của tài sản. Quyền hưởng dụng là vật quyền hạn chế, khi hết thời hạn hưởng dụng thì chủ thể có quyền hưởng dụng phải trả lại tài sản cho chủ sở hữu mà không có quyền định đoạt. Hơn nữa, trên cùng một tài sản có thể xác lập quyền hưởng dụng cho nhiều chủ thể khác nhau, mỗi chủ thể được hưởng dụng trong phạm vi của mình mà không xâm phạm đến quyền hưởng dụng của chủ thể khác. Do đó, chỉ có thể áp dụng đối với tài sản không tiêu hao. Đây được coi là quyền hưởng dụng hoàn hảo hay quyền hưởng dụng thông thường. Tuy nhiên, trong quá trình phát triển của nền tư pháp La Mã đã ghi nhận quyền hưởng dụng không chỉ được xác lập đối với tài sản không tiêu hao mà còn

được xác lập đối với cả tài sản tiêu hao⁴. Trường hợp này được coi là quyền hưởng dụng không hoàn hảo (trong thuật ngữ La tinh còn gọi là Quasi Usufruct).

Thứ nhất, về khái niệm quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Quyền hưởng dụng không hoàn hảo được hiểu là *quyền hưởng dụng mà có đối tượng tác động là các vật mà khi thực hiện quyền thì phải tiêu hủy hoặc tiêu dùng nó như tiền, hạt cây, chất lỏng...*⁵. Thuật ngữ “vật” trong luật La Mã không chỉ là vật với nghĩa “vật chất” và “hữu hình” mà còn bao gồm cả những thứ “phi vật chất” và “vô hình” giống như quyền đối với tài sản (như quyền thừa kế, dịch quyền)⁶. Theo các luật gia La Mã, quyền hưởng dụng không hoàn hảo có nguồn gốc xuất phát từ quyền hưởng dụng và được áp dụng trong tư pháp La Mã. Mặc dù các luật gia La Mã thừa nhận sự tồn tại của quyền hưởng dụng không hoàn hảo nhưng họ không coi đây là một loại quyền độc lập mà chỉ coi là một dạng đặc biệt của quyền hưởng dụng. Bản thân các luật gia La Mã cũng thừa nhận không biết chính xác thời điểm quyền hưởng dụng không hoàn hảo xuất hiện và được ghi nhận trong luật La Mã nhưng nó được hình thành trên cơ sở của quyền hưởng dụng hoàn hảo. Ý tưởng hình thành quyền hưởng dụng không hoàn hảo cũng xuất phát từ nhu cầu thực tiễn của các công dân La Mã. Những người chủ sở hữu (thường là những người chồng trong gia đình) muốn trao cho người vợ của mình quyền được hưởng dụng trên mọi tài sản mà họ có sau khi họ chết chứ không chỉ dừng lại ở việc

⁴ Xem: Novitskiy IB, Pereterskiy, *Luật riêng của La Mã*, M. Knorus, 2014, tr.608.

⁵ <https://mylesreflection.blogspot.com/2012/10/usufruct-explained.html>

⁶ Xem: Lê Đăng Khoa, *Khái niệm vật quyền và quy định về vật quyền trong pháp luật dân sự Việt Nam*, Tạp chí dân chủ và pháp luật, <https://tcdclp.moj.gov.vn/qt/tintuc/Pages/dien-dan-cong-tac-tu-phap.aspx?ItemID=201>, truy cập ngày 24/5/2023.

² Xem: Per.F.F. Dydynsky, ed.V.A. Savelyeva, L.L. Kofanova. M, *Thế chế Gaius*, Jurist, 1997.

³ Xem: Fragmenta iuris Romani Vaticana, *Luật cổ đại*, số 4, 1999.

được hưởng dụng những tài sản không tiêu hao, miễn là khi hết thời hạn hưởng dụng, người vợ hoàn trả lại tài sản tương tự cho chủ sở hữu là các con của mình. Quyền hưởng dụng tài sản này của người vợ được xác lập thông qua bản di chúc của người chồng.

Thứ hai, về đặc điểm của quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Quyền hưởng dụng không hoàn hảo được coi là một dạng đặc biệt của quyền hưởng dụng nên nó cũng mang những đặc điểm giống như quyền hưởng dụng thông thường như: Là quyền của một chủ thể trên tài sản thuộc quyền sở hữu của một chủ thể khác; là một vật quyền; là một dịch quyền gắn người; là quyền hạn chế trên tài sản của chủ thể khác; là quyền mang tính tuyệt đối. Tuy nhiên, so với quyền hưởng dụng thông thường thì quyền hưởng dụng không hoàn hảo có điểm khác biệt nhất định:

Một là, về nội dung quyền

Nếu quyền hưởng dụng thông thường được xác lập thì chủ thể có quyền hưởng dụng được khai thác công dụng, hưởng hoa lợi, lợi tức phát sinh từ tài sản nhưng phải bảo toàn về chất của tài sản chứ không được làm cho tài sản mất đi. Khi hết thời hạn của quyền hưởng dụng, chủ thể phải hoàn trả lại chính tài sản đó cho chủ sở hữu mà không có quyền định đoạt tài sản đó. Còn đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo thì khi quyền hưởng dụng được xác lập, chủ thể có quyền hưởng dụng cũng có quyền khai thác công dụng của tài sản và hưởng hoa lợi, lợi tức phát sinh từ tài sản. Tuy nhiên, nếu tài sản đó là tài sản tiêu hao thì chủ thể có quyền hưởng dụng được tác động lên tài sản với tư cách như chủ sở hữu của tài sản, tức là họ có thể định đoạt tài sản đó. Khi hết thời hạn của quyền hưởng dụng, họ phải hoàn trả lại giá trị của tài sản hoặc thay thế bằng một tài sản khác cho chủ sở hữu.

Hai là, về đối tượng của quyền

Như đã nêu ở điểm khác biệt thứ nhất, đối với quyền hưởng dụng thông thường, chủ thể có quyền hưởng dụng trong quá trình khai thác, hưởng hoa lợi, lợi tức từ tài sản phải đảm bảo giữ nguyên tính chất của tài sản để hoàn trả lại tài sản đó cho chủ sở hữu. Do đó, chỉ có thể áp dụng đối với đối tượng là tài sản không tiêu hao, cụ thể và xác định được. Còn đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo sẽ được áp dụng cả đối với cả tài sản tiêu hao.

Thứ ba, về nội dung quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Chủ thể có quyền hưởng dụng không hoàn hảo được khai thác công dụng từ tài sản và hưởng hoa lợi, lợi tức phát sinh từ tài sản tiêu hao. Khi khai thác tài sản tiêu hao thường sẽ dẫn đến hậu quả pháp lý là làm cho tài sản đó bị mất đi hoặc không còn giữ được hình dáng, tính chất, tính năng sử dụng như ban đầu. Vì vậy, quyền năng của chủ thể có quyền hưởng dụng đối với tài sản tiêu hao giống như quyền năng của chủ sở hữu đối với tài sản. Chủ thể có quyền hưởng dụng không hoàn hảo có quyền sở hữu đối với tài sản đó chứ không chỉ có quyền hưởng dụng tài sản đó suốt đời (đối với cá nhân).

Thứ tư, về nghĩa vụ hoàn trả tài sản đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Luật La Mã chỉ ra rằng trong trường hợp đối tượng của quyền hưởng dụng không hoàn hảo là các vật tiêu hao thì khi hết thời hạn hưởng dụng, chủ thể hưởng dụng được lựa chọn hai cách hoàn trả lại vật cho chủ sở hữu. Cách thứ nhất là chủ thể có quyền hưởng dụng hoàn trả lại một vật tương tự với vật đã hưởng dụng. Cách thứ hai là hoàn trả lại giá trị của vật đã hưởng dụng⁷. Tuy nhiên, luật La Mã lại chưa đề cập đến hai vấn đề đặt ra khi hoàn trả vật cho chủ sở hữu của chủ thể có quyền hưởng dụng không hoàn hảo là:

⁷ Xem: Bogolepov NP, *Lịch sử luật La Mã*, VA Tomsinov, 2014, tr.568.

Một là, trường hợp chủ thể hưởng dụng hoàn trả lại bằng giá trị của vật thì việc xác định giá trị như thế nào? Luật La Mã chỉ ghi nhận và cho phép chủ thể hưởng dụng được hoàn trả lại cho chủ sở hữu giá trị của vật đã hưởng dụng, nhưng lại không chỉ ra những giá trị của vật khi hoàn trả là giá trị tính ở thời điểm cấp quyền hưởng dụng hay tính ở thời điểm hoàn trả lại vật. Điều này rất quan trọng bởi nó liên quan đến việc xác định giá trị của vật khi hoàn trả.

Hai là, chủ sở hữu có quyền lựa chọn cách thức hoàn trả lại vật hay không? Ở góc độ chủ thể có quyền hưởng dụng có thể thực hiện nghĩa vụ hoàn trả vật bằng hai cách là hoàn trả lại vật tương tự hoặc hoàn trả bằng giá trị của vật. Nhưng dưới góc độ của chủ sở hữu thì luật La Mã không có quy định cụ thể là họ có quyền được lựa chọn (hoặc chỉ định) cách thức hoàn trả lại vật cho mình hay không. Xét trong mối quan hệ giữa các chủ thể về nghĩa vụ hoàn trả lại vật thì thấy chủ sở hữu là bên có quyền, còn chủ thể hưởng dụng là bên có nghĩa vụ nên quy định về quyền được lựa chọn hình thức hoàn trả vật cho chủ sở hữu là cần thiết để bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp cho chủ sở hữu.

Như vậy, quyền hưởng dụng không hoàn hảo đã được thừa nhận và vận dụng trên thực tiễn ở Nhà nước La Mã. Các luật gia La Mã khẳng định đây không phải là một loại quyền hưởng dụng mà chỉ coi là một trường hợp đặc biệt của quyền hưởng dụng phát sinh trên thực tiễn. Ở các quốc gia theo hệ thống luật Romano-Germanic cũng đều kế thừa và có quy định về quyền hưởng dụng không hoàn hảo, điển hình như Đức và Pháp. Tuy nhiên, ở mỗi quốc gia lại có sự kế thừa quy định về quyền hưởng dụng không hoàn hảo với những sự khác nhau nhất định.

2. Sự vận dụng quyền hưởng dụng không hoàn hảo cho pháp luật Việt Nam

Việt Nam là quốc gia cũng nằm trong hệ thống luật Romano-Germanic, có sự

kế thừa và ảnh hưởng của luật La Mã. Tuy nhiên, khi ghi nhận về quyền hưởng dụng, BLDS năm 2015 mới chỉ có quy định về quyền hưởng dụng nói chung mà chưa có quy định về trường hợp quyền hưởng dụng không hoàn hảo. Trong khi đó, thực tế sẽ có trường hợp đặc biệt quyền hưởng dụng được xác lập trên cả những tài sản tiêu hao mới đáp ứng được nhu cầu chính đáng của chủ thể có quyền hưởng dụng. Ví dụ như trường hợp người chồng trước khi chết có một khoản tiền muốn di chúc để lại cho người con trai duy nhất của mình nhưng cũng muốn cho người vợ của mình được hưởng dụng số tiền đó cho đến khi chết. Để khai thác và hưởng lợi phát sinh từ số tiền đó thì người vợ (người có quyền hưởng dụng) có thể cho người khác vay để hưởng khoản lãi phát sinh. Điều này đồng nghĩa với việc người vợ đã thực hiện quyền định đoạt đối với tài sản này. Nếu xét trên góc độ quyền hưởng dụng hoàn hảo thì người vợ không có quyền định đoạt đối với khoản tiền này, mà quyền định đoạt sẽ thuộc về người con (chủ sở hữu). Tuy nhiên, thông thường đối với tài sản là một khoản tiền (hoặc các tài sản tiêu hao khác) thì khi thực hiện quyền khai thác, sử dụng cũng đồng thời thực hiện cả quyền định đoạt. Do đó, để đảm bảo quyền hưởng dụng của mình, người vợ sẽ phải thực hiện cả quyền định đoạt đối với khoản tiền đó.

Bên cạnh đó, khi ghi nhận và quy định về quyền hưởng dụng không hoàn hảo, cần có giới hạn nhất định về chủ thể có quyền hưởng dụng không hoàn hảo để không làm mất đi bản chất của quyền. Quy định như hiện nay trong BLDS năm 2015 không đề cập cụ thể về đối tượng của quyền hưởng dụng sẽ dẫn đến cách hiểu là mọi loại tài sản (bao gồm cả tài sản tiêu hao và tài sản không tiêu hao) đều có thể trở thành đối tượng của quyền hưởng dụng. Điều này sẽ không thể hiện đúng bản chất của quyền hưởng dụng với tư cách là một vật quyền hạn chế (hay quyền khác đối với tài sản theo quy định của

BLDS năm 2015⁸). Hơn nữa, pháp luật dân sự Việt Nam chịu sự ảnh hưởng của học thuyết vật quyền (học thuyết được hình thành ở thời kỳ La Mã) và thể hiện rõ nét trong các quy định của BLDS năm 2015. Một trong những nguyên tắc quan trọng của học thuyết vật quyền là nguyên tắc luật định (*Numerus clausus*), tức là các chủ thể chỉ được xác lập các quyền theo quy định của luật và các quyền này phải được ghi nhận, quy định rõ trong luật (thường là quy định trong BLDS). Do đó, cần thiết phải có những quy định cụ thể về quyền hưởng dụng không hoàn hảo trong BLDS năm 2015. Việc xây dựng các quy định này có thể vận dụng quy định về quyền hưởng dụng không hoàn hảo trong luật tư La Mã và sự tham khảo quy định trong pháp luật của các quốc gia kế thừa luật tư La Mã như Đức, Pháp. Đây là những quốc gia kế thừa tương đối trọn vẹn và tiệm cận với luật tư La Mã.

Thứ nhất, về đối tượng của quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Hiện nay, BLDS năm 2015 không có quy định cụ thể về đối tượng của quyền hưởng dụng là tài sản không tiêu hao hay cả tài sản tiêu hao mà chỉ đề cập chung chung là tài sản. Tuy nhiên, tại khoản 3 Điều 261 BLDS năm 2015 lại quy định “*Cho thuê quyền hưởng dụng đối với tài sản*”. Như vậy, xét về bản chất, chỉ có những tài sản không tiêu hao mới có thể trở thành đối tượng của hợp đồng cho thuê tài sản. Quy định này thể hiện đối tượng của quyền hưởng dụng muốn hướng đến là những tài sản không tiêu hao, tức là đối tượng của quyền hưởng dụng hoàn hảo. Nhưng tại Điều 266 BLDS năm 2015 quy định “*Tài sản là đối tượng của quyền hưởng dụng phải được hoàn trả cho chủ sở hữu khi chấm dứt quyền hưởng dụng, trừ trường hợp có thỏa thuận khác hoặc luật có quy định khác*”. Vậy trong trường hợp các bên có thỏa thuận khác hoặc luật có quy định khác, có thể hiểu là trường hợp chủ thể có quyền

hưởng dụng dùng một tài sản tương tự khác hoặc dùng giá trị của tài sản để hoàn trả cho chủ sở hữu hay không? Nếu như vậy thì đối tượng của quyền hưởng dụng trong trường hợp này sẽ là tài sản tiêu hao. Các quy định này đang dẫn đến những cách hiểu không thống nhất về đối tượng của quyền hưởng dụng. Do đó, BLDS năm 2015 cần có quy định cụ thể về đối tượng của quyền hưởng dụng theo hướng: Đối với quyền hưởng dụng hoàn hảo (quyền hưởng dụng thông thường) thì đối tượng của quyền sẽ là những tài sản không tiêu hao; còn đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo đối tượng của quyền sẽ là những tài sản tiêu hao. Quy định như vậy một mặt vẫn giữ được bản chất, đặc trưng của quyền hưởng dụng thông thường, mặt khác vẫn ghi nhận trường hợp đặc biệt của quyền hưởng dụng đó là quyền hưởng dụng không hoàn hảo.

Thứ hai, về chủ thể có quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Mặc dù, luật La Mã không đề cập cụ thể về chủ thể có quyền hưởng dụng đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo nhưng dựa trên ý tưởng hình thành quyền hưởng dụng không hoàn hảo có thể thấy rằng quyền này hướng tới các chủ thể là những người thân thích nhất với chủ sở hữu như: Cha, mẹ, vợ, chồng, con. Hơn nữa, để không làm mất đi bản chất của quyền hưởng dụng là quyền khai thác công dụng, hưởng hoa lợi, lợi tức từ tài sản của chủ thể khác; cũng như không gây nhầm lẫn với các mối quan hệ dân sự khác như cho vay tài sản, tặng cho tài sản thì nên quy định theo hướng quyền hưởng dụng đối với tài sản tiêu hao chỉ xác lập cho những người có mối quan hệ thân thích nhất với chủ sở hữu là cha, mẹ, vợ, chồng, con. Đây thường là những người được chủ sở hữu có nghĩa vụ chăm sóc, cấp dưỡng.

Thứ ba, về nội dung của quyền hưởng dụng không hoàn hảo

Khác với quyền hưởng dụng thông

⁸ Điều 159 BLDS năm 2015.

thường, chủ thể có quyền hưởng dụng có quyền chiếm hữu, sử dụng, hưởng hoa lợi, lợi tức phát sinh từ tài sản mà không có quyền định đoạt. Quyền định đoạt đối với tài sản là đối tượng của quyền hưởng dụng thông thường chỉ thuộc về chủ sở hữu. Còn đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo thì chủ thể có quyền hưởng dụng có quyền chiếm hữu, sử dụng, hưởng lợi và thậm chí là định đoạt đối với tài sản bởi đối tượng của quyền hưởng dụng không hoàn hảo là những tài sản tiêu hao nên khi khai thác, sử dụng tài sản đó đương nhiên sẽ bị mất đi hoặc không giữ được tính năng, hình dạng như ban đầu. Do đó, chủ thể có quyền hưởng dụng không hoàn hảo có các quyền năng của chủ sở hữu. Vì vậy, nội dung này cần được quy định thành một nội dung độc lập bên cạnh điều luật quy định về nội dung quyền hưởng dụng trong BLDS năm 2015.

Thứ tư, về nghĩa vụ hoàn trả tài sản

Như đã phân tích ở trên, trong luật La Mã đã quy định có hai cách thức để hoàn trả tài sản cho chủ sở hữu đối với quyền hưởng dụng không hoàn hảo, đó là: Trả bằng tài sản tương tự hoặc trả bằng giá trị của tài sản. Đây là nội dung có thể vận dụng vào quy định về nghĩa vụ hoàn trả tài sản trong BLDS năm 2015, tức là khi quyền hưởng dụng không hoàn hảo chấm dứt thì chủ thể hưởng dụng sẽ trả lại cho chủ sở hữu tài sản tương tự (thường là tài sản cùng loại) với tài sản hưởng dụng hoặc hoàn trả bằng giá trị của tài sản. Tuy nhiên, trong luật La Mã không quy định cụ thể về cách xác định giá trị tài sản để hoàn trả. Nội dung này được quy định cụ thể ở các nước chịu ảnh hưởng của luật La Mã. Theo quy định của BLDS Đức thì giá trị hoàn trả tài sản là giá được xác định ở thời điểm cấp quyền hưởng dụng (Điều 1067 BLDS Đức). Còn BLDS Pháp quy định giá trị hoàn trả tài sản được xác định là giá trị tại thời điểm chấm dứt quyền hưởng dụng (Điều 587 BLDS Pháp). Theo quan

điểm của tác giả thì quy định như BLDS Pháp là phù hợp, bởi giá trị của tài sản sẽ phụ thuộc vào giá của thị trường nên việc xác định giá trị tài sản hoàn trả tại thời điểm chấm dứt quyền hưởng dụng là phù hợp với thực tiễn. Do đó, BLDS năm 2015 nên bổ sung quy định này dựa trên sự học hỏi từ quy định tại Điều 587 BLDS Pháp, đồng thời bổ sung quy định về cách thức hoàn trả tài sản có thể do các bên thỏa thuận. Trường hợp các bên không thỏa thuận được thì chủ sở hữu có quyền yêu cầu chủ thể có quyền hưởng dụng hoàn trả lại cho mình tài sản cùng loại với tài sản hưởng dụng hoặc giá trị của tài sản hưởng dụng.

Như vậy, mặc dù quyền hưởng dụng không hoàn hảo chỉ là một trường hợp đặc biệt của quyền hưởng dụng nhưng xét cả góc độ lý luận và thực tiễn, cần có quy định cụ thể để phù hợp với thực tiễn, cũng như giải quyết các tranh chấp phát sinh. Do đó, BLDS năm 2015 cần có quy định bổ sung về quyền hưởng dụng không hoàn hảo nhằm hoàn thiện hơn các quy định của pháp luật./.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ luật Dân sự năm 2015;
2. Bộ luật Dân sự Pháp (Bản dịch Bộ luật Dân sự Pháp, Nxb. Tư pháp, 2005);
3. Bộ luật Dân sự Đức (Bản tiếng Anh được cập nhật năm 2011);
4. Bogolepov NP, *Lịch sử luật La Mã*, VA Tomsinov, tr 568, 2014;
5. Dernburg G.Pandekty, *Luật gia đình và thừa kế*, tập III, Tr 259, Nxb Sách pháp lý "Pravo", 1911;
6. Fragmenta iuris Romani Vaticana, *Luật cổ đại*, số 4, 1999;
7. Lê Đăng Khoa, *Khái niệm vật quyền và quy định về vật quyền trong pháp luật dân sự Việt Nam*, Tạp chí dân chủ và pháp luật, <https://tcdclp.moj.gov.vn/qt/tintuc/Pages/dien-dan-cong-tac-tu-phap.aspx?ItemID=201>;
8. Per.F.F. Dydynsky, ed.V.A. Savelyeva, L.L. Kofanova. M, *Thế chế Gaius*, Jurist, 1997.